

לכניהם וחלמדיהם איך שנתגו. ועובדא דבי ר' ינאי בע"ז דף ס"ב דיופי פירי שביעית מעניים לכאורה שייד רק בהלואה, ולא בלוקח בהקפת, דאחר שכבר נקנה להלוקח ובאותה שעה לא היה שייך לחול קדושת שביעית על פירות התשלומין שלא היה דבר בעין אף כשישם אחר זמן אף בשביעית אף שעדיין לא אכלו הפירות לא שייך שיחולו קדושת שביעית עליהן, משא"כ בהקפת, ומה שלא קנו מהם דבי ר' ינאי אולי היה באופן שהיה אסור לקנות ועדיין צ"ע כי לא עיינתי בזה מפני שהוא ערב יו"ט.

הוגני גומר בברכה כפולה
דורכם אוהבכם,

משה פיינשטיין

סימן קלב

קביעת עת המות

בעה"י

ה' אייר תשל"ו

מע"כ חתני הנכבד והאהוב לנו כש"ת הרה"ג משה"ר משה דוד טענדלער בליס"א.

הנה בדבר ידיעת מיתת האדם מפורש בגמ' יומא דף פ"ה ע"א בנפל מפולח על האדם כמפקחין את הגל אפילו בכבת ובדקין עד חוסמו, ואיפסק כן ברמב"ם פ"ב משבת ה"ט וכו"ע א"ח סימן כ"ט סעי' ד' שאם לא הרגיתו כום חיות הוא בדין מת שהוא בבדיקת הנשימה, שאף אם הנשימה קלה מאד נמי הוא בדין חי כרואין זה ע"י נוצה וע"י חתיכת נייר דקה שמימיין אצל החוטם אם לא מתנדנד הוא בחזקת מת, אבל צריך שיבדקו בזה איהו פעמים כדבארתי באגרות משה ח"ב דיו"ד סימן קע"ד ענף ב' בבאור דברי הרמב"ם בפ"ד אבל ה"ה שכתב יכהא מעט שמה נתעלף שהוא זמן דאי אפשר לחיות בלא נשימה, והוא דוקא כשהסתכלו כל זמן זה בלא היסח הדעת אף לרגע קטן וראו שלא נשם כל העת, אבל כיון שאי אפשר לאינשי להסתכל אף מיד זמן קצר בלא היסח הדעת כ"ש לחוש שמה נתחזק מעט ונשם איהו נשימת ונחלש עוד הפעם וחזר ונתחזק אי אפשר לידע אלא שיבדקו איהו פעמים ואם יראו שאינו נשם זהו סימן המיתה שיש לסמוך על זה ואין להרהר ועיין בחת"ס חלק יו"ד סימן קל"ה ביאר באורך.

זהו בסתם חולים שנקרב מצבם למיתה ולא הוצרכו למכונה שיעזום לנשום, אבל איכא חולים גדולים שלא יכלו לנשום והניחו הרופאים בפיהם מכונה שנושם

ע"י זה, שע"י המכונה הא שייך שינשום אף שהוא כבר מת דנשימה כוונתה לא מחשיבו כחי, הנה אם לא ניכר בו בעינינו אחרים ענין חיות שנראה כלא מרגיש בכלום אף לא בדקירת מחט וכחא שקורין „קאמא" כל זמן שהמכונה עובדת עבודתה אסור ליטול מפיו דשמה הוא חי ויהרגוהו בזה, אבל כשפסקה מלעבוד שנחסר העקסינוען שהיה שם לא יחזירו לפיו עוד הפעם עד עבור זמן קצר כרבע שעה, שאם אינו חי כבר יפסיק מלנשום וידעו שהוא מת, ואם חיה היינו שיראו שהוא נושם גם בלא המכונה אך בקושי ובהפסקים יחזירו המכונה עוד הפעם לפיו מיד וכה יעשו הרבה פעמים עד שיוסב מצבו או שיראו שאינו נושם בעצמו כלל שהוא מת.

אבל זהו באינשי שנחלו בידי שמים באיוו מחלה שהיא אבל באלו שהוכו בתאונת דרכים (בעקסידענט ע"י הקארס) וע"י נפילה מחלונות וכדומה שאירע שע"י התרוצות העצבים באיוו מקומות הסמכים להריאה ולכלי הנשימה אינם יכולין לנשום וכשיעבור איהו זמן שינשומו אף רק ע"י המכונה יחפשו מקומות הננוצים ויתחילו לנשום בעצמם שאלו אף שאין יכולין לנשום בעצמן וגם לא ניכרין בהם עניני חיות אחרים אפשר שאינם עדיין מתים, וכיון שאתה אומר שעתה איכא נסיון כרופאים גדולים יכולין לברר ע"י זריקת איוו לחלוחית בהגוף ע"י הגידים לידע שנפסק הקשר כיב להמוח עם כל הגוף שאם לא יבא זה להמוח הוא ברור שאין להמוח טוב כום שייכות להגוף וגם שכבר נרקב המוח לגמרי והוי כהותו הראש בכת, שא"כ יש לנו להתמיר באלו שאף שאינו מרגיש כבר בכלום אף לא ע"י דקירת מחט ואף שאינו נושם כלל בלא המכונה שלא יחליטו שהוא מת עד כיעשו בדיקה זו שאם יראו כיב קצר להמוח עם הגוף אף שאינו נושם יתנו המכונה בפיו אף זמן גדול, ורק כשיראו ע"י הבדיקה שאין קצר להמוח עם הגוף יחליטו ע"י זה שאינו נושם למת.

וגם הערת דבאלו שלקחו מיני סם וכגון הרבה כדורי סינה שעד כיצא הסם מהגוף אינם יכולין לנשום, שלכן יש להצריך שהמכונה תחיה בפיו זמן ארוך עד שיהיה ברור שכבר אין הסם בגוף שיכולין הרופאים לבדוק זה בטפת דם שיוציאו ממנו, ואז יוכלו שלא להתזיר את המכונה לפיו עוד הפעם ויראו שאם אינו נושם כלל הוא מת ואם נושם אף רק בקושי הוא חי ויחזירו המכונה לפיו עוד הפעם.

הכו"ח חותגך אוהבך בל"ג,

משה פיינשטיין

אגרות משה - פ"ח ע

R. Moshe Feinstein

201

שיפסיד דמי ולא יוכל לחכות איוה וכן דשמן יודמן כן שירצה ליתן דמים. אף הוסיף שלא יתקלקלו הפירות. ובזה"ב בישראל שיש לו תרומה בירושה ובבגית הוב רשאי שלא ליתן כלא דמים אפילו כמה שנים. דאם הוא וכן שיש לחוש על פירות התרומה שירקבו ויתקלקלו, אפילו תרומה שירש וגבה בחזק יהיה מחייב ליתן למהן אפילו בחנם משום דגם ישראל מחייב בשמירה דתרומה. ולא רק שלש רגלים יהיה אסור לר' שאכל אף תרומה שלו מצד לאו דבל תאחר דהוא עזר עדיף מתיוב נתינה דתרי"ג דאיכא בל תאחר (עיי' בתוספות ר"ה דף ו' ד"ה למעשרות בסופו). והא איכא נמי החיוב מדין טהרות האשמות לפרשיי כ"ה דף ה' בהלמוד מבי דרוש ידרשנו שמפרש שהן נדרשין ממך שהרי חובה הם מוטלין עליך. וגם התוספות הסכימו לפירוש זה. אלא גם תיכף כשאיכא כהנים בעיר שהם אף רוצים ליקח ברמים שלא יהיה רשאי לחכות עד שיודמן כהן שירצה ליתן דמים. דהרי הוא כמו בצדקה דקיימי עניים שאמר רבא שם דף ו' ולאחר עובר בלא תאחר. והא הטעם דהקשה שם פשיטא דהוא משום שהוא דבר שבגבולין ולא שייך למקדש. איכא נמי בח"רם ובתשלומי תרומה. וכן מה שמטיק הגמרא אבל הכא לא הוא שכיחי עניים נמי הוא גם בתר"מ באיכא כהנים בעיר. ובשביל שרצה להשיג כהן שירצה ליתן לו הדמים ודאי לא שייך להתיר. לעבור על בל תאחר. רק אולי בהפסד גדול כיון שהוא לאו בלא מעשה אינו מחייב להפסיד יותר ממה שמחייב לקיום מ"ע. עיי' בפ"ג א"ח סימן חר"ו ובפ"ת י"ד סימן קנ"ז סק"ד.

תוד יש חלוק שלא יהיה לו בשביל שצריכין ליתן לו דמים יותר וסוד מכות טובת הגאון. ואם טוה"ג אינה ממך לא יהיה לו גם בתשלומי תרומה אף בכל תרומה שלו דין ממון. וכיון שהרמב"ם פסק ב"ה מאישה ה"ו שטה"ג אינה ממון ואם קידש בתרומה שהפריש מגרנו אינה מקדשת ובקידוש בתרומה שנפלו לו בירושה מאכי אמו כהן מקודשת. יפסוק בקידוש בתשלומי תרומה אף כשאכל שלו שהכהן צריך ליתן לו הדמים שאינה מקודשת.

ועד יש חלוק שיהיה אסור להקנות להכהן אף תשלומי תרומה שלו שאכל. בקנין סודר לפ"מ שכתב רש"י כ"מ דף י"א שהוא איסור במתנות כהונה שצריך דוקא בנתינה ולא באופן מכירה. ובמכירת

ולמה שכתבתי דאם יש לחוש שירקבו ויתקלקלו פירות התרומה מחייב הישראל אף בתרומה שלו שירש וגבה בחזק ליתן בחנם לכהן שיאכלם. משום דגם ישראל מחייב בשמירת תרומה קשה ממש"כ הרמב"ם בפ"ג מתרומת ה"ו י"ו א"ן ישראל חייבין להטפל בתרומה ולהביאה מן הגורן לעיר ומן המדבר לישוב אלא כהנים יוצאין לגרנות וישראל נותנין להם חלקם שם ואם לא יצאו ה"ו מפרשי ומניחה בגורן ואם היתה חיה או בהמה אכלתה שם ואינה משתמרת שם מהם התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר. והא כיון שלא משתמרת שם הרי מחייב מדאורייתא מדין חיוב שמירת תרומה מהפסד להביאה לעיר.

אבל הא פשוט שחייב השמירה דתרומה הוא על כל ישראל. וכי אפשר לומר דהא דתנן בפ"ח דתרומות מ"ח שצריך לשמור מטומאה ומהפסד לר"א אף בתרומה תלויה לר"י יהושע לכו"פ בתרומה טהרה שהוא מקרא דמשמרת תרומותי כדאיחא בבכורות דף ל"ד הוא דוקא לכהנים ולא לישראל דלכאורה לא ניתן זה להאמר. וגם היכן מצא זה דבגמרא חז"ן דף קל"ד לא הוכר שהוא תקין אלא אמר במסקנא בהחלוק מלקט משום דנתינה כתיבא ביה. ופרש"י ועליו ליתן לכהן. דמשמע דהוא מדאורייתא מצד חיוב נתינה. דאף דמעצם הדין אינו מחייב ליתן לכהן שבעיר אלא לכהנים שבא לגורן כמפורש ברש"י שם על הכריתא דאין מביאין תרומה גורן לעיר דאי"צ ישראל לטרוח ולהביא התרומה לעיר. ומטעם זה נחא מה ששכר הכאתה כתב הרמב"ם שם שנוטל מכהן. אבל מ"מ כשלא בא כהנים לגורן מחייב לטרוח ולהביא כדי לקיים מצות נתינה. ובעצם אם יש חשש הפסד וקלקול כשיניח בגורן יש לחייבו להביא מדין שמירה דחייבה תורה בקרא דמשמרת תרומותי. הגמ' והצריך לטעם דנתינה כתיבא ביה הוא אף באופן שלא יפסד. דמ"מ מחייב להביא לעיר מצד מצות נתינה כשהכהנים לא בא לגורן. אולי אף קודם ג' רגלים מאחר דקיימי כהנים בעיר. ואולי כיון שהכהנים הא צריכין לבא לגורן לא יהיה עליו לאו דבל תאחר עד ג' רגלים דאין להחשיבם לקיימי כהנים מאחר דאינם במקום החיוב. אבל כשיש לחוש להפסד התרומה אין צורך בתרומה הוא דנתינה כתיבא ביה דמחייב שמירה מהפסד מחייב להביא. ורק במעשרות אם הם בגורן ובמתנות דהם חז"לן וליכא חיוב שמירה יהיה החיוב רק מצד מצות נתינה. וא"כ מש"כ הרמב"ם שהא תקנת חכמים אף באינה משתמרת ולא

ובסוגיא דחז"לן שם תמוה קצת דמחרירין תחלה שאני תרומה דטבלה ולא סגי' דלא מפרשי לה. הרי הוא תירוק על מה שהקשה על ר' ששת שאמר בלפט כדשנא במקום דליכא עניים אין צריך להניחם כלל אלא רשאי ליקח לעצמו מהן דבתרומה חייב להפריש ולאצטנעה עד דמשכח כהן דכיון שליכא כהנים לא היה לו לחייבו להפריש כלל כמו שאינו מחייב בלפט כשליכא עניים. וע"ז תירץ שפיר דמכרח להפריש משום איסור טבל. אבל הא עדיין לא מתורץ בזה על מה שמכרח לטרוח ולהוציא הוצאות לשכור פרה ולהביא העיר כמו שאינו מחייב להביא הלפט אף שהן כמפורשין ועומדין ולא תירץ ע"ז כלום. ומוכרחין לומר דעל התרומה שכבר הפריש שיש בה קדושה ואיכא חיוב שמירה שלא תופסד לא הוקשה כלל. וכל קושיתו היתה שכיון שליכא כהנים לא היה לו לחייבו להפריש כלל ולא יהיה תרומה שיצטרך לשמור כלל שע"ז סגי' במה שתיירץ דמוכרח להפריש משום דטבלה וממילא שוב לא קשה כלום. וא"כ לא מובן מה שמטיק אחר שתיירץ דמה דבמתנות שהן חז"לן כשאין שם כהן מעלין אותן כדמים ואוכלן ואינו לוקח לעצמו הוא מדין נתינה כתיבא ביה השתא דאתי להכי תרומה נמי נתינה כתיבא ביה. הא על תרומה לא הוקשה ליה כלל מה שהקשה ממתנות דאחרי שיש שם תרומה איכא חיוב שמירה מצד הקדושה דאיכא בתרומה. אלא הקשה דלא יפריש כלל. שע"ז אף אם נימא דאיכא חיוב הפרשה לא רק לתקן איסור טבל אלא גם בשביל מצות הנתינה לכהן. שמתורץ בהא דנתינה כתיבא ביה גם מה שהוכרח להפריש. הרי ודאי זה שצריך להפריש כשביל איסור טבל הוא יותר עדיף. וצריך לומר דהוא משום דהתירוק דנתינה כתיבא ביה הוא אף כשלא יהיה הפסד תרומה במשך זמן גדול דמ"מ מחייב להביא העיר משום מצות נתינה כדכתבתי לעיל. וגם מוכרחין לומר דמצות נתינה איכא אף כשהוא טבל להפריש תרומה כדי לתתה לכהן. עכ"פ איכא הכרח שישראל מחייב בשמירת תרומה אף להוציא הוצאות לשכור פרה. וגם שהוא מדאורייתא כיון שהיה פשיטא לגמרא זה ולא הוקשה לו כלל. ונתחוקה הקושיא על הרמב"ם.

ועיי' בחזושי רעק"א ב"וד סימן א' סעיף זה שהקשה על ה"טו ס"ק י"ז שכתב בפשיטות שחייב הפרשת תרומה הוא אף לא מצד איסור אכילת טבל שכתב שהרי מצות הפרשה חיוב עליו אפילו אם אינו רוצה לאטל מן התרומה עדיין. דלא מצא זה בדפשוטו

ולמה שכתבתי מוכרח כה"טו' בנמרא דחז"לן למסקנא דמתרץ תרומה נמי נתינה כתיבא ביה. ועל קושיא מהר"ט' אלגוי מירושלמי דמחל ואח"כ אכל שלר' יוחנן משלם ששכח וא"צ הכהן ליתן לו הדמים יפה תירצת דאירי שלא קנה בהמחילה בדין ממון דהוא נתן לו רשות לאכול משלו. כגון שהיה הור אורח אצל כהן והאכילו בשוגג תרומה שהור האוכל משלם קרן חומש כדאיחא במתני' פ"ו מ"ג דתרומות. והאורח לא היה לו קנין דמים אלא שע"י הרשות פטור מתשלומין על מה שאכל. ולכן לר' יוחנן שחייב אף בליכא חיוב מדין גול ממון הבעלים איכא חיוב נתינה לאיזה כהן מדין הכפרה על איסור האכילה ועל איסור גול הקדושה דתרומה. והוא אינו יכול לתכוע כלום משום שלא היה לו זכות ממון והוא מוכרח דאם נתן הכהן התרומה להור שיהיה לו דין ממון לא היה שייך לשון מחילה. וגם הא למצא אופן שהתרומה היה ממון דור האוכל הי"ל לומר בלשון שאיחא בכ"מ כה"ג שהוא שירש את אבי אמו כהן וכדאיחא בתוספתא שהוא דין הרמב"ם. אבל הוא משום דבתרומה שלו בדין ממון מירושה ומבגית חוב יכול לבקש הדמים מהכהן. והוא רצה לצייר באופן שאינו יכול ליקח דמים אף שלא היה גול אצלו לכן הוא רק ככה"ג דנתן לו הכהן רשות שיאכל משלו דכהן כדכתבתי.

המיעו"ה זק"ן.

משה פיינשטיין

בענין סימני מיתה

כ"ד מנ"א תש"ל.

מע"כ יודי הרב הגאון מהר"ר חיים דובער גולעווסקי שליט"א.

מ"ה שאמרים הרופאים שסימני חיות ומיתה הוא בהמח שאם לפי השערותיהם אין המח פועל פעולתו הוא כבר נחשב למת אף שעדיין הוא נושם וכתריה האריך לסתור זה. ודמיון כתריה למה שאריה בחז"לן דף מ"ה מח זה דחוט השדרה אינו מעלה

דחוט השדרה והרופאים על המוח שבראש, ואולי לענין זה גרע מח שבראש, ועוד דהתם איירי רק לענין נפסק אבל המוח קיים ובריא, דאם המוח נחמרך ונתמססם טרפה כמפורש התם, וכן במוח הראש טרפה בנשפך כמיא או כרוגג, ואף שהטרפות הוא מצד דסופו נלקח את הקרום, עכ"פ איכא טרפות במוח בין במוח הראש בין במוח שבתום השדרה, ולכן אפשר שזה עושה שלא יפעל פעולתו בגוף שהוא כמיתה להרופאים, אבל האמת ודאי שלא זה שפסק המוח לפעול הוא מיתה דכל זמן שהוא נשם הוא חי, רק זה שפסק המוח לפעול פעולתו הוא דבר שיביא למיתה שפיטוק לגשום, ואפשר כיון שעדיין הוא חי שאיכא מיני טמים בעולם מהידועים לאינשי או שעדיין אינם ידועים שיעשו שהמוח יחזור לפעול פעולתו, וכן שייך להתפלל להשי"ת שירפאנו שהוא רק בחשיבות חולה ומסוכן שרשאים להתפלל ולא שהוא בחשיבות מת שאסור להתפלל מפני שהוא חפלת שוא, שלכן פשוט שהתורג הוא רוצח וחיוב מיתה אם ליכא חסרון המטריף בהמות, דהא לא הונכר בגמ' ובפוסקים שיהיה סימן חיות במוח, ולא שייך לומר נשתנו הטבעים בזה, דגם בימי חז"ל היה המוח פועל הפעולות כמו בזמננו וכל חיות האדם היה בא ממנו ומ"מ לא היה נחשב מת בפסיקת זעולת המוח, וכמו כן הוא ברור שגם בזמננו הוא כן.

ומה שכתר"ה דן להקל באם הרופאים רואים תגובות הלב בעלעקטריק ראדיאגראם לומר שאינו כלום ונחשב מת אם אך הפסיק לגשום, ודימה זה למה שמתירין לאכול כל דברים שנחתמצו אף שידוע שמתחמצים ע"י תולעים טרואים אוהם במיקראסקאפ, מפני שהתורה לא אסרה אלא תולעים ושקצים ורמשים שנראו לעינים כדשמע מפי זקנו הגאון ר' שמה זעליג זצ"ל אשר כן אמר הגאון ר' חיים הלוי מכריסק זצ"ל, ובעצם לא היה צריך להביא מדברים שנחתמצו דהא כל האויר מלא מטקצים ורמשים כאלו, ובכל גשימה וגשימה בולע האדם כמה אלפים ואולי מיליונים נהם ובהכרח שאינם בכלל השקצים ורמשים שנאסרו בתורה, וכן דימה למה שזקנו הגרש"ז ז"ל אמר שאין להתחשב במראות דמים עם מיקראסקאפ, וכן לא כרכוב של תפילין ופגימת סכין לשחיטה וכדומה, ט"כ הוא ר"ן ברור ופשוט שלא שייך להסתפק כלל, ואף אנוהו קטני קטנים ידענו זה לדבר פשוט שא"צ לפנים, כי לא הוזכר זה בגמ' וכל הדורות הכשרים הגאונים והצדיקים והחסידים לא השתמשו במיקראסקאפ, וברור שהם קיימו כל דיני התורה ולא נכשלו בשום דבר אף באונס, אבל לדמות לזה

חשיבות מיתה דהאדם לומר שאף שרואים הרופאים ע"י עלעקטריק ראדיאגראם שאיכא תגובות לכ נחשב מת, נראה לע"ד שאינו כן, דההת"ס בחשונה והבא כפ"ח ירד סימן שני"ו סק"א כתב דהא דאיתא במסכת שמחות פ"ח היא פוקדון חי המתים עד ג' ימים ומעשה פקדון אחד וחי כ"ה שנים, הוא שאיכא מציאות רחוק מאד דלכן אין בזה משום דרכי האמורי, אבל הוא רחוק אמילו ממייעוסא דמייעוסא דלכן אין לחוש לזה ומותר לקבורו תיכף כשפסקה גשימתו דאף שהוא ענין פק"ג אין לנו לחוש לדבר רחוק כזה, וא"כ במי שרואין ע"י העלעקטריק ראדיאגראם שיש לו איוה חיות הרי זה אופן זה ליכא שוב אפילו רוב לומר שהוא מת, ואולי גם מיעוט ליכא והוא החי ממש אף שאינו נשם, כאיש ההוא שנקבר בהכרך פחמת שפסקה גשימתו וחי אח"כ כ"ה שנה מאחר דאיכא עכ"פ איוה מציאות, והו"ו ג"כ היחודי דאיכא במציאות זה, ולכן יהיה אסור לקבוע לאיש כזה ואדרבה יהיו מחייבים להשחיל כרפואות אם אפשר ומסתבר שגם בשבת.

(ואגב אכתוב אשר בענין מדידת רבוע של התפילין גם בלא זה לא שייך להצריך מיקראסקאפ, דהא הרבוע איתא בסימן ל"ב סעיף ל"ט דהיינו שיהיה ריבוען מכוון ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאמרו חז"ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונה, והו"ו דבר שליכא במציאות דהא אין החשבון דאמתא ותרי חומשי מכוון כדכתב הגמ"א סי"ק ג"ט מתוס' סוכה דף ח' ד"ה כל אמתא וכן הוא בתוס' עירובין דף ג"ו, ובהכרח שהטובה שכשר גם ריבוע כזה ונמצא שכשר גם לכתחלה תפילין שזן מרובעין ממש שאין האלכסון מכוון עד הריבוע שאינו מכוון שהוא באלכסון המכוון בחרי חומשי יותר, נודברי ה"טו" ס"ק ל"ג לכאורה תמהוין שכתב פי' כריבוע גמור שארכו כרחבו פשוט שיעור חכמים כל השיעור שיש לו יש לו באלכסון כ"י חומשין נוסף, דהוא דלא כהאמת ואישחמיטתיה מיניה דברי התוס', ואולי כוונתו רק כדכתב הפמ"ג במשבצות דהוא למעט כל שארכו יותר על רחבו אף שיש בו למי חשבון האורך והרוחב כמו שהיה החשבון כריבוע ממש), וא"כ כשיעשה ריבוע ע"י מיקראסקאפ הרי לא יהיה האלכסון חרי חומשי יותר בדיוק אלא טפי פורתא, ואף שג"כ כשר אבל ליכא שום מעלה, וגם אף בלא זה נמי הא איתא בכבודות דף י"ז שהקשה הגמ' למד א"א לצמצם אף במעשה דבניא ממת הכלים ומדת המובה, ותורץ שאני התם דרחמנא אסר עבד ובכל היכי דמצית למעבד ניחא לו, ופרשי

ולעולם לא צמצמו יפה, ובא"א לצמצם הרי אפשר שהוא מעט יותר ואפשר שהוא מעט פחות ואפשר גם שהוא מצומצם, ובהכרח שכולן הכשיר רחמנא לכתחלה, וכן ודאי הוא גם כריבוע ותפילין שג"כ הא א"א לצמצם וא"ך שנראה לעין הוא הריבוע הכשר לכתחלה אף שכלפי שמיא אינו מצומצם, ופלא על משיכ כתר"ה שהגרי"ו הלוי זצ"ל היה סבור שיש מעלה כשימדדו ריבוע ותפילין במיקראסקאפ.

והנה לא מובן לי מה שכתר"ה כתב שהמעין היסב בדברי המחבר, יראה שמפרש דהרמב"ם אינו פוסק שהנוטם והנשימה עיקר חיות האדם רק שמתמיר בפק"ג שצדיקים לבדוק עד החוטם, וכוונת כתר"ה ודאי אינו על לשון המחבר בש"ע אלא על לשון המחבר בכ"מ פ"ב משכת ה"י"ט וככ"י ס"י שכ"ט כתב משום דספק נפשות להקל, והא אם אין הרמב"ם סובר שהעיקר הוא בחוטם איך פוסק דלעולם הוא רק בחוטם כדאר"פ דמלמעלה למטה לכר"ע שוב א"צ לבדוק, ואף שלא הוכיח הרמב"ם בפירוש הוא משום דלפי מה שסתם בדקו עד חוטמו ולא מצא בו גשמה מניחין אותו שם שכבר מה, הוא כהוכיח שבין לקולא בין לחומרא הוא עד חוטמו, והמחבר בש"ע סימן שכ"ט סעיף ד' הוכיח בפירוש ל"ש פגעו בראשו תחלה ל"ש פגעו ברגליו תחלה, ומשיכ הכ"מ משום דספק נפשות להקל הוא טעם לפי גירסתו כהרי"ף שתיק אמר עד טיבורו והי"א עד חוטמו דלא כהמ"ם דגרס כגירסא שלנו דתי"ק אמר עד חוטמו, והקשה לו מ"ט פסק כה"י"א דיותר היה ראוי לפסוק כתי"ק, ונתן טעם משום דספק נפשות להקל, ובמלתוהקם ליכא קולא לת"ק דהא אר"פ דלכר"ע כיון בדקו על עד חוטמו שוב א"צ, ותי"ק פליג רק שמתמיר דאם בדקו עד טיבורו אסור לבדוק יותר, משום דגם בטיבורו אפשר להכיר שמת ודאי, ולכן כיון שספק נפשות להקל הוא לגמרי כה"י"א, וליכא קושיא כלל ממה שפסק הרמב"ם כעגלה ערופה שטורדין מחוטמו כר"ע בפ"ט מרזח ה"ט ופי' בפירושו למתני' בסוטה מקום שאיפת הרוח הוא הצורך הגדול בחיות לפי שזמנא כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, שכן ודאי סובר גם כבדיקה דנפלה מפולת בשבת שהוא ודאי מת כשברדקו עד חוטמו ולא מצאו בו גשמה, ובין בחבורו ובין בפירושו הוכיח רק התומרא שא"צ לבדוק יותר דודאי הוא מת והקולא פשיטא ממילא.

אבל ברור ופשוט שאין החוטם האכר שהוא נתון החיות בהאדם, וגם אינו מאכרים שהגשמה תלויה בו כלל, אלא הדמות והלב הם אלו הנתונים חיות

להאדם וגם שיהיה לו שייך לנשום ע"י פוטמו, ורק הוא האכר שדרך שם נעשה מעשה הנשימה שבאין ע"י המוח והלב, ואית לנו הסימן חיות רק ע"י החוטם אף שלא הוא הנותן ענין הנשימה, משום שאין אנו מכירים היטב בלב ובטבור וכ"ש שאין מכירין במוח, וכוונת הקרא דנשמה, רוח חיים באפיו לא על עצם רוח החיים שזה ודאי ליכא בחוטם, אלא הרוח חיים שאנו רואין איכא באפיו אף שלא נראה באברים הגדולים אכרי התנועה, וגם אחר שלא ניכר גם בדפיקת הלב ולא ניכר בטבור, שלכן נמצא שלענין פקודת הגל בשבת תלוי רק בחוטם, וליכא שום סתירה מהווה שמביא החכ"צ שהלב הוא נותן החיות והכח לכל האברים ומהרמב"ם בספר מורה נבוכים, ולא מובן כלל מה שהפנים מאירות הקשה על הרמב"ם שסותר דבריו, וכי היה סבור שהחוטם הוא אכר שנותן הכח והחיות הא אינו אף אכר שהגשמה תלויה בו כלל, ואין צורך להסכר החכ"צ שפעמים א"א לסמוך דפיקת הלב מפני שהלב תחת החזה ומרוב חולשה א"א להכיר אם עודנו בחיים, וכוונתו מפני שהדפיקה היא נמוכה ביותר, דאף אם נימא שנפסק הדפיקה ממש עדיין הוא נותן כח חיות מעט להגוף דלכן הוא נושם בחוטמו עדיין, ומשיכ הרמב"ם דאם ינוח הלב כהרף עין ימות ויבטל כל תנועותיו, אין כוונת הרמב"ם על הפסק דפיקה אלא על הפסק עבודתו ליתן חיות לאהאברים, שהדפיקה הוא רק סימן לעבודת הלב ואירע שעובד הלב עבודתו ולא ניכר סימן זה דדפיקה כשהלב הוא בחולשה, והפסק עבודתו לגמרי ניכר בפסיקת הנשימה מהחוטם.

ואולי מה שהוצרך החכ"צ לסברתו הוא מחמת שסובר דאם אך הלב לא הפסיק עבודתו היה ודאי נשמע הדפיקה, לכן כתב שכל זמן שנושם בחוטמו איכא ודאי דפיקה בלב אבל מאחר שעובד בחולשה הוי קול הדפיקה נמוך מאד עד שלא נשמע כלל מאחר שהוא תחת החזה, ואף שאין הכרח לזה אפשר שהוא כן, והו"ו כוונת החכ"צ והביא הא דרשי' לראיה לפירושו, שלא בחוטם תליא החיות אלא לענין ההיכר שאיכא יותר בחוטם מכלל, ולא מובן לי היכן ראה כתר"ה מה שמס"ק, נמצא שלהחכ"צ ישנו סימן אחד של חיות וזה הלב ולפי' אדם שהלב מועט דינו כחי ואדם שהלב נפסק דינו כמת אולם בלי נשימה הלב אינו פועל והוא מת חיקי, דאין זה כוונת החכ"צ אלא כדכתבתי שהחיות לכל האברים נותן הלב כדחביא מוהר"ם ומרמב"ם במ"ג, וגם זה שאיכא ענין הנשימה ע"י החוטם הוא מהלב, וכשפוסק הלב מלעבוד לגמרי נפסק תנועת כל האברים וגם הנשימה

103

מהחוטם נפסק, אבל כל זמן שעובר הלב אף בחולשה גדולה באופן ששאר אברים לא מתנועענים איכא עדיין חיות בנשימה החוטם שהוא אבר האחרון מלהפסיק, והוא טובר שכיון שעובר אף בחולשה איכא גם דפיקה אך חלושה מאד שלא נשמע לנו כדלעיל.

והנה לפי שכתב החת"ס דבעצם איכא מציאות שאף אחר שלא נשמ בחוטמו הוא חי כדחויגן מהא דשמחות, אך שהיא מיעוט רחוק טובא שאף לפק"ג אין חוששין, היה נראה לפרש מחלוקת דהתנאי דחו תנא טובר עד חוטמו חוד תנא טובר עד לבו ועד טיבורו, דלתרוייהו גם הברייה בלב כשרואין שאינו דופק כלל הוא נמי סימן גדול שאינו חי, שאף שאיכא מציאות רחוק טובא שאיכא מי שהוא חי לא היה לנו לחוש לזה אף לפק"ג, אבל כשיחיה בלי נשימה בחוטם הוא יותר רחוק כדאר"ס דבזה כו"ע נמדוד דשוב אינו צריך לברוק, ופליגי בזה דהאומר עד לבו ועד טיבורו טובר דכיון דגם מציאות כזה ריחיה חי בלא דפיקה הוא דבר רחוק טובא אין לחלל שבת והא אין לחוש למיעוט רחוק זה אף לפק"ג, והאומר עד חוטמו טובר דכיון שאפשר לנו לברוק עד חוטמו שהוא יותר רחוק המציאות שיהיה חי מחייבין אנו במה שאפשר לנו לברר יותר אף לחלל שבת, דחלול שבת לא נחשב כא"א לברר כיון שנרחה לענין פק"ג, דאין למילף ממה שהותר לנו לקוברו כסימן זה דליכא נשימה מטעם דהוא רחוק המציאות דהתם א"א לנו עתה לברר יותר, שגם כשאפשר לנו לברר לא נחוש שלכן אף בשבת יש לחוש ולברוק.

ויהיה ניחא לפ"ו מה שהוצרך המ"מ לומר בטעם הרמב"ם דפסק עד חוטמו דהוא משום דת"ק אמר עד חוטמו שיש לפסוק כת"ק נגד י"א שפליגי עליו, שמשמע שאם היתה הגירסא להיפוך בהגירסא דכתב הכ"מ לא היה לו טעם כמה שפסק הרמב"ם עד חוטמו כה"א נגד ת"ק, והא יש לפסוק בכל אופן עד חוטמו אף שהוא דעת הי"א משום דפסק נפשות להקל, וזה נראה בכונת הכ"מ דודאי היה ידוע להכ"מ שאיכא מי מרבחינו שגרסי כה"מ, והא כן הוא גירסא רידן שודאי היה זה גירסת רש"י וחוס' שלכן ליכא קושיא על המ"מ ולא הי"ל להכ"מ לכתוב שאינו כן, אלא הי"ל להכ"מ לכתוב וזה לפי גירסתו אבל לפי גוסטא דידן בגמרא שהוא כה"א טעמי משום דפסק נפשות להקל, ולכן נראה דהואינו כן שכתב הכ"מ הוא שפליגי על המ"מ שטובר דאין בזה

הטעם דפסק נפשות להקל, משום דהרי בזה הוא המחלוקת אם יש בזה דין ספק נפשות להקל, דהאומר עד לבו ועד טיבורו טובר דכיון דדבר רחוק, והא שאף לפק"ג אין לחוש דכן הא מוכרח לטובר גם האומר עד חוטמו דא"כ היה אסור לקבור מתים עד שיתעכל הבשר, ולכן גם בהסימן דליכא דפיקה בלב וכן הסימן בטובר הוא דבר רחוק שיהיה חי ואין לחוש לזה לחלל שבת, והאומר עד חוטמו טובר דכיון דאפשר לברר זה מחללין גם שבת כדלעיל, ונמצא שבשכיל כלל זה דפסק נפשות להקל אין להכריע דהין שיהיה עד חוטמו כיון שמ"ד עד לבו ועד טיבורו טובר כבאן כלל זה, לכן הוא דוקא מחמת שהרמב"ם גורס דת"ק הוא האומר עד חוטמו פסק הרמב"ם עד חוטמו, ואם היתה גירסתו שת"ק אומר עד לבו ועד טיבורו היה מוסק לחומר.

ועל זה פליגי הכ"מ וכתב שאינו כן דלפי גוסטא רידן פסק כ"א ובהכרח שטעמו שהכריע הרמב"ם לפסוק עד חוטמו הוא משום דפסק נפשות להקל, ויש לפרש אליבא דהכ"מ בתרי אנפי, א) דמצד זה מפרש דל"א דפליגי על הת"ק ומצריך עד חוטמו הוא משום דסברי דמה שלא נשמע דפיקת הלב ולא ניכר סימן חיות בהטובר אינו סימן כל כך והוא במדרגת מיעוט כזה שחוששין לפק"ג ומחללין ע"ז שבת, ורק כשליכא נשימה בחוטמו הוא דבר רחוק מאד שאין לחוש אפילו לפק"ג, שלכן הוא ודאי בהכלל דפסק נפשות להקל ככל המחלוקת והטפות שדין אם הוא פק"ג שהטסק הוא להקל, ב) דגם להכ"מ אף מה שלא נשמע דפיקת הלב ולא נראה הסימן בטובר הוא סימן גדול שמי שחי הוא דבר רחוק מאד שאינו במדרגת מיעוט שיש לחוש בפק"ג, אך מ"מ סברי הי"א דכיון שאפשר לברר יותר מחללין גם שבת כדלעיל שחלול שבת לא מחשיב כלא אפשר לברר יותר מאחר שנודחית לפק"ג, ומ"מ טובר הרמב"ם דגם במחלוקת זו הוא בכלל ספק נפשות להקל להכריע לפסוק עד חוטמו לקולא.

וטעמו נראה דכיון דמסיק רבא דעיקר הלמוד דפק"ג דוחה שבת הוא מקרא דרד"ש ר"י אמר שמואל וחי בהם ולא שימחו בהם, והא כמפרש הקרא דשבת אין לה לגרום מיחה יותר מימות החול דאדרבה השבת היא המביאה חיות, ולכן כיון שבמות החול יש לנו לעשות כל מה שאפשר לנו לברר יש לנו לעשות גם בשבת, ות"ק טובר כאחד משאר הטעמים שבגמ' יומא דף פ"ה שאמרו תנאי וסברי שיש למילף אף לספק פק"ג, דלא כדחית רבא דכלתו אשכחן

ודאי ספק מנלן, וקרא דר' יונתן בן יוסף היא מסורה בירכם אין פירכא דרבא גדולה כל כך, דהא פירוש הקרא שדרשינן היא מסורה בירכם הוא לעשות כטוב לחינו, ובוראי גם בשכיל ספק טוב לחינו לחלל את השבת, ונראה דטעם זה כתב רש"י בדיוק בהפירכא דרבא על דרשת ר' יונתן בן יוסף הא דמסיק ולא אתם מסורין בידה, דע"ז שייך למירק דאולי אין מסורין בידה למות ודאי, אבל על תחלת דברי ר' יונתן בן יוסף היא מסורה בירכם ליכא למיפרך, וכוונת רבא בפירכא גם על זה דר' יונתן בן יוסף הוא דעכ"פ היא גרועה מדרשת וחי בהם, משום שאפשר דמה שמסיק ר' יונתן בן יוסף ולא אתם מסורין בידה הוא עיקר המשמעות, ולכן ת"ק טובר דהיא מסורה בירכם הוא עיקר המשמעות, ושייך זה גם לדרש לדחות שבת בשכיל ספק וגם בשכיל מיעוט קטן שיש לנו לחוש ולא לברר רחוק שאין לנו לחוש אף לפק"ג, אבל מ"מ הא דכשאפשר לברר יש לנו לברר אף מציאות רחוק שאין לחוש אף לפק"ג כשא"א לברר, אין לדרוש מזה שהיא מסורה בידנו לחלל שבת מאחר שבטעם גם אנו אין לחוש לזה, ולכן מאחר שמסיק רבא כר"י אמר שמואל שהוא מקרא דחי בהם וכן כתב הרמב"ם שם בה"ג, יש לפסוק כה"א דהוא עד חוטמו גם בשבת שאין השבת מחשיב ללא אפשר לברר מאחר שבמציאות אפשר לברר יותר וכן היו עושין בחול יש לעשות גם בשבת, ואולי בשכיל זה כתב הרי"ף ביומא שם ומנא לן דפק"ג דחי שבת אר"י אמר שמואל וחי בהם כדי לפסוק מצד זה כה"א עד חוטמו שנקט סמוך לעיל מזה.

ולפירוש ראשון אליבא דהכ"מ אפשר אף בחול לא יצריך ת"ק לברוק יותר מעד לבו ועד טיבורו, ולפירוש ה"ב לא ימלוג ת"ק בחול אלא בשבת, ומסתבר יותר לפרש בהכ"מ כפירוש ה"ב.

ולמה שכתבתי לא שייך המחלוקת דלענין פקוח הגל בשבת לוא דפליגי ר"א ור"ע במדידת עיר הקרובה לענין ע"ע בטומה דף מ"ה, דהא ודאי לכו"ע הרי עיקר חיותא שאנו רואין הוא בחוטמו, ועיקר חיותא ליתן החיות והכח בהאברים הוא הלב והמות, ולא הטובר ששניהן אין בו, ומוכרחין לומר שלענין ע"ע לכו"ע אין דנין מי הם האברים הנותנים חיות והכח למדוד מהם, אלא הנידון הוא בשם חלל, דהוא לענין המת שנמצא הוא במה שניכר ונראה לאינשי שהוא מת דוהו בחוטמו כדמסיק ר"ע דכר"ע מרדו, ולכן אף להאמר בשקח הגל שבוקיין עד הלב ועד

הטובר משום דכבר נגי בזה שהבקיאים הכירו מהם שהוא מת להפסיק מחלל שבת, יש לו לטעות לענין ע"ע דיש למדוד מקום שהוא סימן יותר גדול ושגם הוא ניכר יותר לאינשי דא"צ ע"ז בקיאים, וזה טעם ר"ע ואפשר שמוזה לו אף המיד לגבי פקוח הגל בשבת עד לבו ועד טיבורו.

אבל אפשר שנקרא חלל על שם אלו שגרמו שיהרג שהוא כותנן במתני' שם על מה שאומרים וקני ב"ד ירינו לא שפכו את הדם הוה שהוא שלא בא לדינו ופטרנוהו בלא מוונות, שנמצא שהמונות שהם בבטן שהוא באמצעות הגוף הם גרמו שיהרג ועל שם זה נקרא חלל, שהוא מקום הטובר, וזה טובר ר"א ולכן טובר שמודיין מטיבורו, ועיין בפירוש המשנה שם שכתב הרמב"ם בטעם ר"א עיקר החיות טיבורו לפי שהוא אמצעות הגוף הכולל כלי המון שבהם נמשך המאכל, ופשוט שכונתו הוא כדבארתי, דהא א"א לומר שהאכילה והשתיה שאפשר לחיות כמה ימים בלא אכילה ולהרמב"ם פ"ה משבועות ה"ב הוא עד שבעת ימים, ובלא נשימה א"א לחיות אפילו זמן מועט, שיחשיב ר"א אברי המון לעיקר החיות יותר מהחוטם, אלא ודאי הוא כדכתבתי, וכוונת עיקר חיותא בטיבורו שאמר הגמ' לר"א הוא עיקר מה שחסר לאדם לחיותו והוא משתדל להשיגו והוא מוסר נפשו ע"ז והוא המוונות שהם באמצעות גופו הכולל כלי המון שבשכיל זה נהרג, אך הגמ' שרצה לומר שם לימא כי הני תנאי והיה סבור שהוא כאבא שאול שהולך נוצר מטיבורו, היה חושב שר"א אויל בחר מה שנוצר שהו עיקר חשיבות הגוף, ודחה דלענין חשיבות חלל תלוי בחיותא ממש, שא"כ יש למדוד מחוטמו, ובהכרח שטעמו דר"א אף שלא פי' כלום בגמ' הוא כדכתבתי ושכן משמע מפירוש הרמב"ם, והוא טעם מוכן שלא הוצרך הגמ' לפרש אחר שרחה שלא נטעה מצד שבתרייהו הוא מהטובר שהוא מטעם אחד אלא שהוא מטעם אחר המוכן אליבא דר"א, ולא קשה כלום למה שכתבתי על החכ"צ שדאי הלב הוא עיקר נתון החיות, וכן ודאי המוח נמי הוא עיקר נתון החיות שבכ"ל זה הוא גם הנשימה דרך החוטם כדלעיל.

ולפי"ם שכתבתי מהא דהח"ס שאיכא מציאות רחוק טובא שאפשר שיהיה חי בלא נשימה כלל אף איוה ימים כהא דאיתא במסכת שמחות, ואולי שמעינן זה מר"ם יבמות דף קכ"א דאמר מעשה באחר שנפל לבור הגדול ועלה לאחר ג' ימים, ופרש"י דטובר ר"מ אדם יכול לחיות ולשהות במים יום או יומים

אף שבמים ליכא נשימה, שוה ודאי דבר תמוה נגד מעשים בכל יום שהנטבעים במים הם בומן קצר בחלק קטן משעה. אבל הלא הוא מציאות דבר הרחוק טובא שאפשר שיהיה חי בלא נשימה איזה ימים, וסובר ר"מ מחמת זה דיש להחמיר באיסור אשת איש אף למציאות רחוק הזה שאין חוששין אף לפק"ג ור' יוסי סובר שבשהיה קצת הזמן שהוא כידיעתנו כשיעור שתצא גשם במים שא"א לנשום אין להחמיר גם לאיסור אשת איש מאחר דמציאות רחוק הוא שאין חוששין אף לפק"ג ולא חמיר איסור א"א מפק"ג. ואין לנו לרחוק ולפרש שפליגי במציאות. ואולי גם כוננת רש"י אינו דמליג ר"מ וסובר דאיכא מיעוט שזוין גם בלא נשימה או שבמים עדיף ור' יוסי סובר דליכא שום אדם שאפשר לו לחיות בלא נשימה לא ביבשה ולא במים, אלא שלכ"ע איכא מציאות רחוק טובא שאפשר לחיות בלא נשימה וגם כשהוא במים שאין לחוש לזה אף לפק"ג מדחיבה תורה לקבור תיכף כשרואין שאינו נשם בחוטמה. אבל ר"מ סובר דלאיסור א"א יש להחמיר ור' יוסי סובר דאין לחוש אף לאיסור א"א.

עכ"פ לדינא כיון שאיכא מציאות שיהיה חי אף בלא נשימה איזה ימים וכ"ש שאיכא מציאות לזמן קצר ואם באותו זמן שניטל ממנו הלב חי עדין והספיקו להכניס לתוכו לב אחר שנמשך מזה חיותו איזה חדשים ודאי יש לו דיני אדם חי. וא"צ לטעם כתר"ה. אבל פשוט וברור שאסור לעשות כמו שהתחילו איזה רופאים דהוא רציחה ממש כדכתבתי ונתפרסם בעולם.

ומה שדן כתר"ה בקונטרס השני בענין נאמנות לרופאים יפה ביאר כתר"ה שיטות רבותינו בזה, ויש הרבה לעורר בזה אבל אין עתותי כירי. אבל מה שכתבתי הקונטרס משמע שהוא נוגע גם לענין השתלת לב של אחר דהרי בזה הוחלל הקונטרס אף שלא גמר דבריו בזה. וזה פשוט וברור שאף אם יש לב מוכן טל אחר שנהרג ודאי ומת קודם שהוציאו הלב ממנו שליכא משום רציחה על זה שלקחו ממנו הלב אסור דאין נאמנים כלל על האומדנא שלהם בשני הדברים לא על אומדנא שלהם שכלב החולה שלו לא יחיה ולא שכלב שישתלו בו יחיה, דהרי דאינו שאינם בקיאים בזה שטעו בכל המעשים שנעשו, וגם שהם מטעין במידה, דהא כל האנשים שהרופאים שתלו בהם לב של אחרים מתו כומן קצר, ובלב החולה שהיה להם ברור שהיתה האפשרות לחיות זמן גדול יותר מהלב שהשתילו בו, ולכן כל

501

הרופאים שעשו זה היו רוצחים גמורים, וברוב המעמים אף כשהלב היה תלוש וחולה לא היה עדיין טרסה והיו חייבים גם מיתה אם היה בומן שדנים דיני נפשות, ואין מה לפלפל בזה כלל.

והגני ידיו דושי"ת באהבה.

משה פיינשטיין

סימן קמו

באם יוכל אדם לטוהר את אביו וחמיו הנפטרם

כ"ה אלול תשכ"ד.

מע"כ ידידי מרה ר' זאב וואלף סילבערבערג שליט"א.

הג"ה בדבר חתן הנפטר אם יכול להיות מהמתקסקים בטהרתו, וכתר"ה אמר שהמנהג שלא להניחו לטהר וכתב שהוא מדין שאסור לרחוץ עם חמיו מטעם הרהור בפסחים דף ג"א אסור ל' לטהר לאחר מיתה, הנה יש קצת ראייה לטברא זו מפ"ב דשפחות שנקט לדין זה שם שהקשה בנחלח עקב מאי ענינא דהך מלתא להכא, ומש"כ שהוא משום דנקט לעיל מזה הא דלאבא שאלו בן בטנית שצוה לקברו תחת מרגלותיו של אביו מייתי הך מלתא, לא טובן השייכות. ולכן אולי הוא לאסור לרחוץ את אביו וחמיו גם לאחר מיתה כמו שאסור ליכנס עמו במרחץ בחייו, משום שגם לאחר שייך אף הרהור זה כמו שאסור לאיש לברוך ולקשר לאשה שאיתו שם לעיל. ומה שנקט גם דין רבו שאסור במרחץ שאינו משום הרהור אלא משום כבודו כדאייתא ברש"י פסחים שם, הוא משום דגם לאחר מותו חייב בכבודו, אבל אף שהיה משמע כן אין זה הכרח כיון דלא נקט זה כמירוש כהא שנקט באיש לאשה בפירוש במתה, ומסברא אין הכרח דאין לדמות זה לרתיצה באביו וחמיו כשהן חיים כיון דאין בזה חשש גדול להרהור, דאם היה חשש גדול לא היה ר' יהודה מתיר משום כבוד אביו לשמשו דמצות כבוד לא ירדה האיסור דהרהור מקרא דונשמרת ושמיביא לידי איסור חמור והוצאת זרע לבטלה, אלא שהוא חשש רחוק שזה אולי ליכא במת כלל, וכ"ש כשהוא טרום בצערה.

והנה מצינו בעובדא דר' בנאה בכ"ב דף ג"ח דאמר אברהם ליעול מידע יריע דיצר בהאי עלמא ליכא ופרש"י דאין כאן חוצפא דאינינא באנפיה בכנפה דשרה עיי"ש ויקשה לכאורה הא ר' בנאה היה בעוה"ז שיטנו היצר והא אסור לעשות עניני חכה מאיש לאשתו בפני אחרים שלא יבואו האחרים לידי הרהור כדכתב הנ"י שם ופסק כן הרמ"א באה"ע סימן כ"א סעיף ה', וא"כ מה לנו שכתאי עלמא ליכא היצר כיון שבעולם זה דנמצא ר' בנאה איכא היצר יש לאסרו, ואף שיש לנה כונה גדולה וקדושה למעלה מהשגתנו מ"מ הא ראה זה גם כפשוטו שכן נדמו לו, וא"כ ראייה שלאחר המיתה אף באופן שרואין כחיים ליכא יצרא מצד זה אף לאנשים החיים ואינו מביא לידי הרהור מדברים שאין בהם חשש גדול להרהור כהא דרק עניני חכה, לכן גם לטהר את אביו וחמיו נמי אולי אין בזה משום הרהור דכיון דלדידהו ליכא יצרא ליכא גם להם מאחר דאינו ענין להרהור ממש, אבל אולי ר' בנאה כשהיה במערטתא דאברהם וכה שנעשה גם הוא במדרגת אותו העלמא דקשטו דליכא ביה היצר וליכא ראייה לדידן.

ונמצא שיש פנים לכאן ופנים לכאן מעצם הדין, ולכן אין לזו מהמנהג שבאותו מקום, ועל נכד לטהרת וקנו לא שייך טעם זה שלא מצינו שנכד יהיה אסור לרחוץ עם זקנו במרחץ וא"כ פשוט שמתור, ומ"מ אם המנהג הוא שאין מניחין גם להנכדים לטהר את זקנם אין לשנות מהמנהג, אבל יש חלוק בלא ירדע המנהג שבאביו וחמיו מן הראוי להחמיר ובנכדים יש להקל, אבל יש מקומות שאין מניחין לכל יוצאי חלציו מלעסוק בהמת ואף לא ללוהו מטעם שאולי לא היה המת נקי מעון זרע לבטלה ח"ו שאז הוא רע להמת ע"פ ספרי הקבלה, אבל במקומות שהנכים מלויים את אביהם ואין חוששין לזה גם בטהרה אין לחוש אלא מטעם הראשון דלא שייך בנכדים, אבל מ"מ אין לשנות מהמנהג.

ידידי: מברכו בכח"ט.

משה פיינשטיין

סימן קמח

בענין המהרהר מתי לעשות

אסרו חג שבועות תשכ"א.

מע"כ ידידי מרה ר' זאב וואלף סילבערבערג שליט"א.

הג"ה בדבר החלוקי דעות בין שני ח"ק מתי לעשות הטהרה אם סמוך לקבורה או סמוך למיתה. עיין בחת"ס יו"ד סימן שכ"ח שנוהג טעם גם לעשות הטהרה סמוך למיתה כדי שלא יהיה מוטל בביתו, ומביא סמך לזה ממתני' דשבת דף קנ"א שהיו נוהגין להריח תיכף דהא איירי שם במת בשבת שמדיחין אותה במים והוא להסיר לכלוך המת מיד, ואף שהתם לא איירי בטהרה הנהוגה שוה אסור בשבת דהא אסור אף להיוז בו אבר וכדוהוכיך בעצמו וא"כ קשה לכאורה דאיזה סמך יש מזה, נראה דכוננת החת"ס דכיון שאנחנו אין נוהגין בהרחה זו ונמצא שלא יוסר הלכלוך אלא כשיעשו הטהרה לכן יש לעשות הטהרה כמה שאפשר סמוך למיתה, אבל מ"מ מסיק גם החת"ס שבשביל שמצוי שיצא אח"כ פרש מפיו ממאכלות ומשקה רפואות שסיר דמי להמתין מלטהר עד סמוך לקבורה, ורק כשיש צורך לעשות הטהרה סמוך למיתה יעשו או הטהרה ויכרכו על התכריכים סדין דכשיצא בלעז מפיו אח"כ יחזור וינקו מקום זה ויסירו הסדין המלוכלך ומלבושיו שהן התכריכין ישאר נקיים, וטבא בפ"ה סימן שני"ב סק"ג.

נמצא לדינא יותר טוב להנהיג לעשות הטהרה סמוך לקבורה כדמסיק החת"ס, וכן משמע מהגריב תנינא חזירי סימן רי"א שכן היו נוהגין בסביבותיו ורק מפני הצורך שיקשה אח"כ לטהרו כתב שרשאין לעשות סמוך למיתה, אבל אם יש מקום שנוהגין לעשות הטהרה סמוך למיתה כיון שהחת"ס כתב שיש לזה טעם וגם סמך קצת ממתני' דשבת רשאין לנהוג כן, וטוב שיתנו אותו תיכף אחר הטהרה בהארון כדאייתא בנ"ב שם כיון שכמדינתנו נוהגין את המת בארון, וזה יותר טוב ממ"כ החת"ס דיכרכו סדין על התכריכים ויחזרו וינקו אותו שהחת"ס כתב זה במקומות שלא היו נוהגין את המת בארון, אבל כשיתנו את המת בארון אין צורך לזה דהוי לענין זה ככבר נקבר כיון שלא יפתחו את הארון, אבל הוא דוקא כשיועין שמנהג עירם היה לעשות את הטהרה סמוך למיתה דאם אין ירדע להם בברור יש